

ТВОРЧАСЦЬ ВАСІЛЯ БЫКАВА: СПЕЦЫФІКА ЁВАСАБЛЕННЯ ТЭМЫ КАХАННЯ

XX стагоддзе – эпоха вялікіх здзяйсненняў, смелых рашэнняў, мужнага выбару. Васіля Быкава можна смела назваць асобай XX стагоддзя, тытанічнай асобай: ён узваліў на свае плечы абавязак абараняць Радзіму, адстойваць гістарычную праўду.

Крывавыя віры лёсу чалавецтва неаднаразова паказвалі, якой нікчэмнай велічынёй у свеце з’яўляецца чалавек. Здаецца, Быкаў праз усе свае творы імкнецца даказаць вартасць чалавечага жыцця. Яго герой, знаходзячыся ў самым пекле жыццёвых нягод, да апошняга змагаецца з выпрабаваннямі, што выпалі на яго лёс і лёс усяго народа.

Герой Васіля Быкава ў самых неспрыяльных, самых небяспечных для жыцця ўмовах змагаецца, перамагае і памірае, часцей за ўсё застаючыся чалавекам перад тварам смерці. Прайшоўшы праз шматлікія выпрабаванні ваеннага ліхалецця, аўтар да апошніх дзён так і не змог змірыцца з існаваннем такой з’явы, як вайна. Быкаў не разумее, якім чынам людзі маглі дапусціць самае антыгуманнае і ганебнае зверства ў дачыненні да саміх сябе. Майстра не робіць гучных абвінавачванняў, ён спрабуе знайсці адказы, аналізуючы лёсы і ўчынкі сваіх герояў. Яго клапаціць пытанне існавання чалавека на вайне.

Адной з граняў чалавечага жыцця на вайне, што сталі прадметам грунтоўнага даследвання В. Быкава, з’яўляюцца пачуццёвыя ўзаемаадносіны паміж людзьмі: аўтара і кахаўца праявы кахання падчас вайны.

Да тэмы кахання на вайне ў розны час звярталіся беларускія пісьменнікі (І. Шамякін – “Гандлярка і паэт”, С. Алексіевіч – “У вайны не жаночы твар” і інш.). Знайшла адлюстраванне гэтая тэма і ў творчасці В. Быкава. У напісаных у розны час апавесцях “Альпійская балада”, “Пайсці і не вярнуцца”, “Трэццяя ракета”, “Пакахай мяне салдацік” выявілася няспынная моц кахання, кахання рознага, часам – узнёслага, стваральнага, часам – нізкага, руйнуючага. Безумоўны ўсплыў гэтага пачуцця на лёсы людзей (і больш шырока – дзяржаў, народаў) стаў прадметам уважлівага мастацкага аналізу аўтара твораў.

Сапраўдная свабода кахання і жыцця без нацыянальных, рэлігійных, сацыяльных размежаванняў знайшла сваё адлюстраванне ў па-сапраўднаму глыбокай у адлюстраванні заяўленай тэмы апавесці – “Альпійская балада”. За адзін крок да смерці худзенькая нязграбная італьянская дзяўчына Джулія Навэлі стала сэнсам існавання для беларускага хлопца Івана Цярэшкі. Цяжка сказаць, што

так захапіла яго ў гэтай прадстаўніцы заходнееўрапейскай цывілізацыі. Паводле яе рамантычных ўяўленняў хлопец прадстае перад Джуліяй то камуністычным змагаром, то Геркулесам, то галантным кавалерам, які збірае для яе кветкі. Быкаў пераконвае: Іван не падвёў Джулію, у сваёй апошняй бойцы з раз'юшанымі звярамі ён стаіць, як непарушны калос, волат, у апошнім імкненні абараніць каханую, а разам з ёй усё дарагое і роднае, што жыве ў яго сэрцы.

У аповесці “Трэцяя ракета” аўтар не рызыкуе развіваць пачуцці герояў далей за межы таварыскага ўзаемадзеяння. У творы паўстае праблема кахання-міласэрнасці, што раскрываецца праз адносіны санінструктара Люсі да салдат. Дзяўчына робіць усё, каб быць для салдат карыснай: перавязвае раны, падае рэшткі вады, адстрэльваецца ў час атакі. Яна слабая, але з вялікім і, можна сказаць, прыроджаным дарам міласэрнасці дзяўчына.

Значэнне невычэрпнай любові да бліжняга, якую трансліюе дзяўчына на працягу дзеяння аповесці, на маю думку, заключаецца ў тым, каб аднавіць пачуццё чалавечнасці, нагадаць аб высокіх моральных якасцях байцам, якія ў бойцы часам страчвалі іх. У творы няма сродчанняў аб канкрэтнай закаханасці Люсі, яна клапаціцца аб усіх байцах аднолькава, здаецца, гэта яе адзінае прызначэнне – прыносіць палёгку ў апошнія хвіліны перад сустрэчай з непазбежным.

Аўтар не спыняецца ў даследаванні тэмы кахання на вайне. У трагічным па гучанні творы “Пакахай мяне, салдацік” Быкаў грунтоўна і падрабязна апісвае пачуцці паміж салдатам Зміром Барэйкам і беларускай дзяўчынкай Франяй. У аповесці тэма высокіх пачуццяў перакрываюцца з тэмай зямляцкасці: героі сустракаюць адзін аднаго ў момант нястрыманай тугі па Радзіме. Апісанне пачуццёвага боку кахання юнакоў тут зроблена з большай глыбінёй, чым у папярэдніх творах. Хлопец і дзяўчына кідаюцца ў вір незнаёмых пачуццяў, да апошняга перажываючы незабыўныя імгненні духоўнага яднання. На жаль, фінал творы жахлівы – жорсткія абставіны калечаць душу юнака, забіраюць жыццё дзяўчыны. Аўтар фактычна сцвярджае немагчымасць кахання на вайне, заяўляе аб разбуральным уздзеянні вайны на ўсё добрае і светлае, што было выпеставана самымі ўзвышанымі духоўнымі памкненнямі.

Усе тры названыя гісторыі кахання не маюць пазітыўнага фінала. Такі песімізм аўтара, на маю думку, з'яўляецца данінай уласнаму ўнутранаму імкненню адлюстроўваць выключна праўду вайны, якой бы жорсткай і антыгуманнай яна б ні была.